

## **ВІДГУК**

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,  
завідувача кафедри практики англійського усного і писемного мовлення  
Харківського національного педагогічного університету імені  
Г. С. Сковороди

**КОВАЛЕНКО Оксани Анатоліївни**

про дисертацію Квітки Оксани Олексіївни «Формування загальнокультурної  
компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому  
середовищі університету», подану до спеціалізованої вченої ради Д 26.452.01  
в Інституті педагогіки НАПН України  
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук  
зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання

### ***Ступінь актуальності обраної теми***

Виконане Квіткою Оксаною Олексіївною наукове дослідження беззаперечно є затребуваним сьогоденням і є відповіддю на виклики часу. У вступі авторка наголошує, що в сучасних умовах константного, зумовленого постійно оновлюваними та непередбачуваними викликами реформування системи освіти загалом та вищої гуманітарної освіти зокрема актуалізуються питання, пов'язані з вибором провідної парадигми різноманітних змін, котра могла б забезпечити якість підготовки випускника закладу вищої освіти, здатного передусім навчатися протягом життя.

Не викликає сумніву актуальність проведеного дослідження, оскільки модернізація системи освіти України, входження її до європейського освітнього простору, актуалізація інноваційних процесів і впровадження їх у практику функціонування вищої школи зумовлюють потребу в підготовці фахівців нового типу. Проблема підготовки кадрів вищої кваліфікації вимагає наукового переосмислення системи цінностей, формування професійно значущих якостей, актуалізує пошук оптимальних форм і методів навчання.

Особливість дисертаційної праці полягає в тому, що її авторка занурюється в актуальну проблему дидактики вищої школи не лише з точки зору теоретико-методологічних підходів, а й розкриває її практичний аспект.

Зважаючи на викладене вище, дослідження Квітки Оксани Олексіївни «Формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» є актуальним і своєчасним.

### ***Наукова новизна результатів дослідження***

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційної праці Квітки Оксани Олексіївни варто відзначити найбільш вагомні наукові результати. Заслуговує

на увагу той факт, що на засадах методологічно-рівневого вивчення дидактичних явищ авторкою здійснено специфікацію сутності феномена «загальнокультурна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей» й уточнено поняття, які його характеризують, конкретизовано їхній психолого-педагогічний зміст. У дослідженні виявлено сукупність організаційно-дидактичних умов формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету; розроблено та доведено доцільність імплементації в освітній процес вищої школи структурно-функційної дидактичної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету; уточнено критерії, показники та відповідні рівні сформованості досліджуваного дидактичного феномена.

### ***Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації***

Наукові положення, висновки й рекомендації, представлені в дисертаційній праці О. О. Квітки є ґрунтовними, що підтверджується використанням суттєвої теоретичної бази дослідження, інтегративним застосуванням провідного й супідрядних методологічних підходів. Провідним методологічним підходом визначено компетентнісний підхід, супідрядними (реалізація положень яких відбувається на інтегративній основі відносно провідного) – суб'єктний, культурологічний, аксіологічний, акмеологічний, комунікативний, системний, синергетичний та особистісно зорієнтований.

Аналіз тексту дисертації, автореферату та змісту публікацій О. О. Квітки дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

### ***Оцінка змісту та завершеності дисертації***

У структурі роботи виділено вступ, три розділи, висновки до них і загальні висновки, додатки, список використаних джерел.

У вступі чітко обґрунтовано вибір теми й актуальність дослідження. Показано зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Коректно визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження. Слід позитивно відмітити розкриття теоретико-методологічної основи дослідження. Досить повно розкрито перелік використаних дослідницьких методів теоретичного та емпіричного рівня.

Розкриваючи наукову новизну одержаних результатів авторка цілком справедливо вказує на те, що: уперше розроблено й обґрунтовано

структурно-функційну дидактичну модель загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету, яку визначено як єдність чотирьох взаємопов'язаних конструктивних блоків: пропедевтично-актуалізаційного, організаційно-інформаційного, діяльнісно-креативного та результативно-компетентнісного; виявлено й дефініційовано сукупність організаційно-дидактичних умов як основу моделювання досліджуваного процесу: 1) активація мотивації здобуття гуманітарних знань як ціннісно-особистісної основи розвитку особистості в умовах глобалізації; 2) суб'єктивізація процесу навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі; 3) створення стимулювального інформаційно-гуманітарного середовища як засобу константного оновлення змісту загальнокультурної (як складової гуманітарної) підготовки студентів; 4) інтеграція організаційних форм, методів, технологій і засобів навчання на метадисциплінарному рівні в освітній діяльності студентів гуманітарних спеціальностей; 5) забезпечення системно-систематичної рефлексійної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей як суб'єктів вияву загальнокультурної компетентності; уточнено зміст (загальнокультурна компетентність студентів гуманітарних спеціальностей визначається як інтегративна якість, яка ґрунтується на здобутих під час підготовки в закладі вищої освіти знаннях, уміннях, навичках, особистісних і професійно важливих якостях, суб'єктному досвіді й забезпечує здатність особистості орієнтуватися в культурному розмаїтті сучасного багатокультурного світового суспільства на основі розуміння й збереження власної національно-культурної ідентичності та толерантного ставлення до індивідуальних, національних й етнічних відмінностей представників різних культур) й описано структуру (як єдність взаємопов'язаних конструктивних компонентів: аксіологічно-мотиваційного, суб'єктно-процесуального, інформаційно-змістового, діяльнісно-культурного та суб'єктно-рефлексійного) загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як дидактичного феномена; особливості й специфіку застосування положень компетентнісного підходу в інтегративному поєднанні з положеннями інших методологічних підходів у закладі вищої освіти в контексті формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету; конкретизовано критерії (аксіологічно-мотиваційний, суб'єктно-процесуальний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-культурний, суб'єктно-рефлексійний) і відповідні критерійні показники вияву рівня (високий, середній, низький) сформованості загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей та відповідний діагностувальний інструментарій.

Щодо практичного значення отриманих результатів слід позитивно відмітити розроблення метапредметного та міжпредметних елективних курсів для студентів вищої школи (гуманітарні спеціальності): «Ключові компетентності для навчання протягом життя як цінність сучасного

європейця», «Формування компетентності культурної обізнаності й самовираження особистості – майбутнього професіонала гуманітарної галузі», «Основи толерантного спілкування та перекладацька діяльність»; уточнення методики комунікативних тренінгів; створення навчально-методичного комплексу для самостійної діяльності студентів гуманітарних спеціальностей, спрямованого на формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей; підготовку методичних рекомендацій для викладачів і студентів гуманітарних спеціальностей щодо формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету.

Дослідження отримало достатнє впровадження та апробацію на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях. Основні положення й результати дослідження відображені в достатній кількості публікацій авторки (12 наукових і навчально-методичних праць).

У першому розділі – «Теоретичні засади формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» – проаналізовано стан розробленості виучуваної проблеми в педагогічній теорії, визначено зміст і структуру загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету як дидактичного феномена на ґрунті висвітлення особливостей реалізації компетентнісного підходу як провідного та сукупності супідрядних методологічних підходів у реаліях українських закладів вищої освіти.

У другому розділі – «Обґрунтування дидактичної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей» – виявлено дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету, виявлено й дефініційовано організаційно-дидактичні умови формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей як основи моделювання досліджуваного процесу, розроблено й теоретично обґрунтовано структурно-функційну модель формування досліджуваного феномена.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна апробація дієвості досліджуваної моделі» – конкретизовано й описано показники сформованості загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей; розроблено програму дослідно-експериментальної роботи; виокремлено й застосовано комплекс методів діагностування рівня вияву сформованості досліджуваного феномена; здійснено дослідно-експериментальну апробацію дієвої ефективності структурно-функційної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету на основі створення відповідних організаційно-дидактичних умов; за допомогою сучасних методів

математичної статистики підтверджено припущення про ефективність імплементації розробленої авторської моделі в освітній процес закладів вищої освіти.

Висновки відповідають поставленим завданням і висвітлюють усі здобуті у процесі дослідження результати.

Список використаних джерел значний (378 позицій, із них 39 – іноземними мовами) і показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У додатках до дисертації наведено зміст використаних дослідницьких методик.

### ***Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання***

Отримані результати є значущими для науки і практики дидактики вищої школи та можуть бути використані науковцями та викладачами закладів вищої освіти в контексті навчання гуманітарних дисциплін у процесі підготовки майбутніх гуманітаріїв.

### ***Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях***

Основні положення і результати дослідження відображено в 12 наукових і науково-методичних працях: 1 методичні рекомендації; 5 статей у провідних фахових наукових виданнях України; 2 статті в наукометричних і зарубіжних виданнях; 4 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій різного рівня (міжнародних і всеукраїнських).

### ***Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації***

Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Одним із основоположних понять у роботі є «структурно-функційна дидактична модель». На наше переконання, доцільно було обґрунтувати, чому авторка розроблену модель кваліфікує саме як структурно-функційну. Проте, це є питання дискусійне.
2. У вступі авторка робить припущення про те, що формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету буде ефективним, якщо буде розроблено теоретично обґрунтовану

структурно-функційну дидактичну модель формування досліджуваного дидактичного феномена й упроваджено її в освітню практику вищої гуманітарної школи на основі створення сукупності відповідних організаційно-дидактичних умов. Саме тому в змісті роботи (Розділ 2) було б доцільно більш чітко прописати, яким чином співвідносяться ці дві провідні в здійснюваному дослідженні дидактичні категорії: дидактична модель та організаційно-дидактичні умови.

3. Авторка дослідження пропонує власне визначення загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей і трактує його як інтегративну якість, яка ґрунтується на здобутих під час підготовки в закладі вищої освіти знань, умінь, навичок та суб'єктного досвіду й забезпечує здатність особистості орієнтуватися в культурному розмаїтті сучасного багатонаціонального світового суспільства на основі розуміння й збереження власної національно-культурної ідентичності та толерантного ставлення до індивідуальних, національних та етнічних відмінностей представників різних культур. Варто було пояснити, чому саме досліджувану компетентність дослідниця визначає як інтегративну якість.
4. У межах Розділу 2 «Обґрунтування дидактичної моделі формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей» авторка включає підрозділ 2.1 «Дидактичний потенціал гуманітарних дисциплін щодо формування загальнокультурної компетентності особистості». Вважаємо, що його змістове наповнення більш логічно би вписувалося в логіку викладу матеріалу Розділу 1 «Теоретичні засади формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету»
5. Розділ 3 містить, на нашу думку, забагато для дисертаційної праці на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук узагальнювальних таблиць, рисунків, гістограм. Частина з них можна було перенести в Додатки.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної праці й є приводом для подальшої наукової дискусії.

### ***Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації***

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в дисертаційній праці Квітки Оксани Олексіївни.

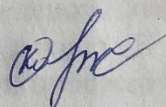
### Загальний висновок

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Оксани Олексіївни Квітки на тему «Формування загальнокультурної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей в освітньому середовищі університету» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали змогу авторці здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання з теорії навчання.

Ураховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки в цілому та теорії навчання (дидактики) зокрема, рецензована робота заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9, 11, 13 Постанови Кабінету Міністрів України «Порядок присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її авторка – Квітка Оксана Олексіївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

### Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,  
завідувач кафедри практики англійського  
усного і писемного мовлення  
Харківського національного педагогічного  
університету імені Г. С. Сковороди



О. А. Коваленко

